איש חסד היה

א זאמלונג פון געוואלדיגע מעשי חסד
פונעם באריטמטן נגיד
מוהר״ר שמואל יהודה דסקל ז״ל

פאר הערות, תגובות און צוצולייגן עובדות און מעשיות:
אימעיל: y.b.daskal@gmail.com

פרק י

״והחזקת בו״

די גרעסטע צדקה פון אלע צדקות

דער רמב״ם שרייבט (הלכות מתנות עניים, פרק י׳ הלכה ז׳):

״שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה, זה המחזיק ביד ישראל שמך, ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה עמו שותפות, או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר (ויקרא כ״ה, ל״ה): ׳והחזקת בו גר ותושב וחי עמך׳, כלומר החזק בו עד שלא ייפול ויצטרך״.

אונזער טאטע איז געגאנגען אויפן וועג וואס דער רמב״ם האט אונז אויסגעלערנט. זיין גרויסער רצון איז געווען צו פארזארגן זיינע הונדערטער ארבעטער אין די דיאמאנטן־שלייפערייען מיט א פרנסה בכבוד. אפילו ווען זיין אייגענער מצב איז געווען אויסערגעווענליך שווער, האט ער ווייטער אנגעהאלטן די ארבעט אין זיינע פאבריקן, כדי זיינע ארבעטער זאלן קענען פארדינען זייער ברויט בכבוד.

אויסער דעם האט ער אויך פארשאפט פאר נאך אידן גוטע און מכובד׳יגע פרנסה־מעגליכקייטן.

ער זוכט ארבעט

דער זון פון הרה״ח ר׳ משה ראטער פון בני ברק דערציילט מיט בענקשאפט:

״ר׳ שמואל, דארפסטו אפשר אן ארבעטער אין איינע פון דיינע פאבריקן?״ האב איך אים געפרעגט.

״איך דארף נישט קיין ארבעטער״, האט ער מיר געענטפערט, ״אבער איך וועל זיך משתדל זיין דיר צו העלפן״.

איך האב שוין לאנג פארגעסן פון דער גאנצער זאך.

ערשט שפעטער בין איך געוואויר געווארן, אז ר׳ שמואל איז ארומגעגאנגען פון איין פאבריק צו דער אנדערער, און האט זיך נאכגעפרעגט צי מען דארף דארט אן ארבעטער...

עס איז ממש געוואלדיג!

ר׳ שמואל איז דאך געווען אן אנגעזעענער מענטש, א רייכער געשעפטסמאן. אבער ווען עס איז געגאנגען וועגן דער פרנסה פון א איד, האט ער זיך נישט געקימערט וועגן זיין אייגענעם כבוד און מעמד.

דער סוד פון הצלחה

א פריינד האט דערציילט פאר אונזער חשובן שוואגער, הרה״ח ר׳ משה יוסף ראזנער:

פרק י – והחזקת בו

ווען איך בין אנגעקומען קיין ארץ ישראל פון שוועדן, האב איך געהאט ביי זיך זעקס טויזנט דאלאר, וואס איך האב פארדינט פון מייקלעריי מיט דיאמאנטן. איך האב געוואלט עפענען אן אייגענע געשעפט.

איך בין אריין צו כ״ק מרן אדמו״ר בעל ה״ישועות משה״ מוויז׳ניץ, און האב געפרעגט:

״וואס קען איך טון מיטן געלט וואס איך האב פארדינט, כדי זיך צו שטעלן אויף די פיס און האבן א פרנסה?״

״פארוואס קויפסטו נישט דיאמאנטן און האנדלסט מיט זיי?״ האט דער רבי געפרעגט.

אין יענע יארן האט מען דאך געקענט זייער שיין פארדינען אינעם דיאמאנטן־געשעפט.

״וואס קען איך שוין קויפן פאר זעקס טויזנט דאלאר?!״ האב איך זיך געוואונדערט. ״אפילו א קליין פעקל דיאמאנטן קען איך נישט קויפן דערפאר!״

אבער דער רבי האט זיך נישט אפגעשטעלט ביי מיינע ספקות.

״גיי צו ר׳ שמואל דסקל״, האט דער רבי געזאגט. ״ער וועט דיר העלפן״.

איך בין געגאנגען צו דיין שווער און האב אים געזאגט:

״איך וויל קויפן דיאמאנטן״.

״פאר וויפיל געלט?״ האט ער געפרעגט.

״איך האב זעקס טויזנט דאלאר״, האב איך געענטפערט, אביסל פארשעמט.

״וואס קען מען שוין טון מיט אזא סכום?״ האט ר׳ שמואל זיך געוואונדערט.

אבער גלייך האט ער זיך צונויפגענומען און געזאגט:

״איך וועל דיר פארקויפן דיאמאנטן אין ווערט פון פופצן טויזנט דאלאר. פארקויף זיי אין שוועדן, און ווען דו וועסט פארדינען, וועסטו מיר צוריקגעבן ניין טויזנט דאלאר״.

איך בין געפארן מיט די דיאמאנטן קיין שוועדן און זיי אנגעבאטן צום פארקויפן.

די נאכפראגע איז געווען גרויס! עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז די סחורה איז געווען עפעס גאר א באזונדערע.

איך האב מצליח געווען צו פארקויפן א טייל דערפון, און שוין פון דעם פארקויף האב איך פארדינט דאס גאנצע געלט וואס איך האב אריינגעלייגט, און געקענט צוריקצאלן ר׳ שמואל דעם חוב.

די איבעריגע דיאמאנטן האב איך אוועקגעלייגט אין א סייף.

צוויי יאר שפעטער האב איך ווידער ארויסגעשטעלט די איבעריגע סחורה צום פארקויפן.

צו מיין גרויסער איבערראשונג האט מען זי אפגעקויפט פאר א געוואלדיגן פרייז — דרייסיג טויזנט דאלאר!

דאס הייסט, אז ר׳ שמואל דסקל האט מיר פארקויפט דיאמאנטן פאר בלויז א דריטל פון זייער אמת׳ן ווערט!

איש חסד היה

דיאמאנטן וואס זענען געווען וועלט פינף און פערציג טויזנט דאלאר, האט ער מיר פארקויפט פאר פופצן טויזנט דאלאר!

אפילו יארן שפעטער, ווען איך האב שוין מצליח געווען אין מיינע געשעפטן און בין געווארן א פארמעגליכער מענטש, האב איך קיינמאל נישט פארגעסן דעם גרויסן חסד וואס ר׳ שמואל האט מיט מיר געטון.

מיט אזויפיל חכמה, געפיל און צניעות האט ער מיר געהאלפן זיך שטעלן אויף די אייגענע פיס!

ווי גרויס זענען געווען זיינע השגות...

הרה״ח ר׳ אברהם לעהמאן פון בני ברק האט דערציילט:

א גאנץ יאר האב איך געלערנט דעם פאך פון שפאלטן דיאמאנטן.

דאס איז געווען נאכדעם וואס די כולל־שטיצע האט נישט גענוג געווען פאר מיין פרנסה, און איך האב באשלאסן אויסצולערנען א פאך.

איך האב געטראפן א מענטש וואס האט זיך אונטערגענומען מיר אויסצולערנען די מלאכה פון שפאלטן דיאמאנטן. איך האב אים באצאלט צוויי טויזנט פינף הונדערט דאלאר שכר לימוד — א געוואלדיגער סכום אין יענע צייטן.

ליידער האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער מענטש איז נישט געווען קיין גוטער מלמד. ער האט נישט געקענט געהעריג לערנען דעם פאך.

נאך א גאנץ יאר בין איך געבליבן אן קיין ידיעות און אן קיין אויסלערנונג.

דאס געלט האב איך פארלוירן, און קיין פאך האב איך נישט געהאט אין די הענט.

דאך האב איך באשלאסן צו פרובירן ארבעטן.

איך בין געגאנגען צו א דיאמאנטן־סוחר און געבעטן ארבעט.

ער האט מיר געגעבן א פעקל דיאמאנטן, און איך האב זיך גענומען צו דער ארבעט.

אבער דער סוחר האט גלייך באמערקט, אז איך קען נישט די מלאכה.

״דו ווייסט דאך גארנישט!״ האט ער אויסגעשריגן מיט כעס. ״דו קענסט נישט דעם פאך! איך בין נישט קיין סאציאל־ביורא!״

און ער האט מיך ארויסגעווארפן פון זיין פאבריק.

איך בין ארומגעגאנגען מיט א צעבראכן הארץ, אן פרנסה און פול מיט ווייטאג.

איין טאג האב איך געהערט ווען ר׳ שמואל דסקל, א רייכער דיאמאנטן־סוחר מיט א גוט הארץ.

איך בין צו אים געגאנגען און געזאגט:

״איך האב געלערנט שפאלטן דיאמאנטן. איך וויל האבן א פרנסה״.

״קום צו מיר אין דער בורסה״, האט ער מיר געזאגט.

פרק י – והחזקת בו

איך בין אנגעקומען אין דער בורסה, און מען האט מיך געשיקט צום מנהל העבודה.

ער האט מיר געגעבן א פעקל דיאמאנטן צו שפאלטן.

אבער אויך דאס מאל האט זיך גלייך ארויסגעשטעלט, אז איך קען נישט די מלאכה.

איך האב צעבראכן און קאליע געמאכט די דיאמאנטן, און אין מיין הארץ איז אויך עפעס צעבראכן געווארן...

״עס איז שוין אויס מיט מיר״, האב איך געטראכט מיט א פארביטערט הארץ. ״פון מיר וועט שוין גארנישט ווערן!״

איך בין אויפגעשטאנען און איבערגעגעבן די דיאמאנטן פארן מנהל העבודה.

ער האט זיי אנגעקוקט און געזאגט:

״איך זע אז דו ביסט נישט געאייגנט פאר דער ארבעט. דו האסט אויך צעבראכן עטליכע שטיינער. איך קען דיר נישט געבן נאך דיאמאנטן״.

איך בין אנטלאפן פון דארט אזוי שנעל ווי איך האב נאר געקענט.

אין הארץ האב איך געדאנקט דעם אויבערשטן, אז לכל הפחות האט מען פון מיר נישט פארלאנגט צו באצאלן די שאדנס...

איך האב געהאפט, אז ר׳ שמואל וועט מיך נישט באמערקן.

אבער פונקט דאס וואס איך האב אזוי מורא געהאט דערפון, איז געשען!

ר׳ שמואל האט מיך דערזען איילן ארויסצוגיין, און מיך דערגרייכט אין ליפט.

״נו, וואס הערט זיך?״ האט ער געפרעגט. ״האסטו באקומען נאך שטיינער צו שפאלטן?״

״ניין״, האב איך געענטפערט מיט א שטיל קול. ״דער מנהל וויל מיר נישט געבן נאך שטיינער. איך קען נישט טון די ארבעט ווי עס דארף צו זיין״.

ר׳ שמואל האט מיך אנגענומען ביי דער האנט און געזאגט:

״קום מיט מיר אין ביורא״.

איך בין אים נאכגעגאנגען מיט אראפגעלאזטן קאפ.

ווען מיר זענען אנגעקומען, האט ער מיר געזאגט:

״דער מנהל איז נישט דער בעל הבית. קום מיט מיר צום מנהל העבודה״.

״גיב אים נאך דיאמאנטן!״ האט ער באפוילן דעם מנהל.

און צו מיר האט ער געזאגט:

״וועו דו וועסט ענדיגן, זאלסטו נישט צוריקגעבן די דיאמאנטן צום מנהל. ברענג זיי גלייך צו מיר״.

איך האב באקומען נאך א פעקל, און... אויך דאס האב איך קאליע געמאכט.

איך בין אריין צו ר׳ שמואל מיט די צעבראכענע שטיינער.

איש חסד היה

ר׳ שמואל האט זיי באטראכט און געזאגט:

״דו גייסט שוין פאראויס, ברוך ה׳! דו וועסט באקומען נאך א פעקל. לאז זיך נישט אראפ, און האב נישט מורא פון די שאדנס וואס דו קענסט מאכן. פרוביר ווייטער, ביז דו וועסט מצליח זיין, בעזרת ה׳!״

איך האב ווייטער פרובירט.

אבער די התקדמות איז געגאנגען זייער לאנגזאם. די ארבעט איז מיר נישט געלונגען.

איך האב געטראכט ביי זיך:

״וואס זאל איך טון? פון איין זייט האב איך נישט קיין געלט צו באצאלן נאכאמאל פאר א מלמד. פון דער אנדערער זייט, ווי שווער איז צו ארבעטן אויף אזא אופן, ווען גארנישט גייט נישט ווי עס דארף צו גיין!״

אבער ר׳ שמואל האט נישט אויפגעהערט מיך צו שטארקן, מיך צו מוטיגן און מיר צו פארזיכערן, אז בעזרת ה׳ וועט אלעס זיין גוט.

איין טאג האט א פרעמדער מענטש אנגעקלאפט אויף מיין טיר.

ער האט געריעדט מיט גרויס התרגשות:

״הער מיך אויס. איך האב צוגעזאגט ר׳ שמואל, אז איך וועל דיר נישט דערציילן אז ער האט מיך געשיקט. ער האט מיר בפירוש פארבאטן דיר דאס צו זאגן.

״אבער איך שפיר אז איך מוז דיר עס דערציילן, ווייל דו קענסט מיך נישט, און איך דארף דיר דאך מסביר זיין פארוואס איך בין געקומען.

״איך בעט דיר, זאג מיר צו מיטן גאנצן אמת, אז דו וועסט קיינמאל נישט דערציילן ר׳ שמואל, אדער סיי וועמען אויף דער וועלט, אז ער האט מיך געשיקט!״

מיין הארץ האט שטארק געקלאפט...

וואס וויל דער מענטש פון מיר? פארוואס האט ר׳ שמואל אים געשיקט?

״נו״, האט דער מענטש דערקלערט, ״ר׳ שמואל האט מיך געבעטן דיר אויסצולערנען די מלאכה פון שפאלטן דיאמאנטן!״

איך בין געבליבן שטיין פארוואונדערט פון ר׳ שמואלס גרויסע השגות.

דעמאלט האט זיך אנגעהויבן די לערנונג, פאר וועלכער ר׳ שמואל האט באצאלט דעם פולן פרייז.

דער מענטש האט זיך ארויסגעשטעלט צו זיין אן אויסגעצייכנטער מלמד, א גרונטליכער און ערפארענער מומחה.

ער האט מיר אויסגעלערנט אלע סודות פון דער מלאכה, ביז איך בין געווארן א מומחה אין שפאלטן דיאמאנטן.

פרק י – והחזקת בו

פארשטייט זיך, אז ר׳ שמואל האט מיך אויך יעצט ווייטער געשטארקט און אויסגעלויבט מיין התקדמות...

וועו עס איז שוין געווען קלאר, אז איך קען די מלאכה גוט, האט ר׳ שמואל מיך געפרופן און געזאגט:

״איך זע אז דו ביסט, בחסדי ה׳, אויסגעצייכנט אין דיין ארבעט.

״איך וויל דיר נאר זאגן, אז אויב דו וועסט טרעפן א בעסערע ארבעטס־פלאץ, וואו מען באצאלט מער ווי ביי אונז, קענסטו אוועקגיין און ארבעטן וואו דו ווילסט. דו דארפסט זיך בכלל נישט שפירן שולדיג דערוועגן״.

ווי גרויס זענען געווען זיינע השגות!

און פון וואס וועסטו לעבן?!

א פריינד האט דערציילט מיט טרערן פאר ר׳ אברהם איבער פון בני ברק:

איך בין געווען א עלטערער בחור, אליין אויף דער וועלט, אן קיין שטיצע און אן קיין איינעם אויף וועמען זיך צו פארלאזן.

איך האב נישט געהאט די פינאנציעלע מעגליכקייט אויפצושטעלן א אידישע שטוב.

וואס וועט זיין מיט מיר?!

אין יענע שווערע און דערדריקנדע טעג האב איך געהערט וועגן ר׳ שמואל דסקל.

מען האט מיר דערציילט, אז ער איז א גרויסער בעל חסד, און העלפט יעדן איד וואס דארף הילף.

איך בין צו אים געגאנגען און אויסגעגאסן מיין הארץ, מיט דער האפענונג אז ער וועט מיר העלפן.

״איך בין שוין א עלטערער בחור״, האב איך אים געזאגט מיט צער. ״איך האב נישט קיין פרוטה אין דער קעשענע, און דערפאר קען איך נישט חתונה האבן. קענט איר מיר אפשר העלפן?״

איך האב געהאפט, אז ער וועט מיר געבן אביסל געלט, כדי איך זאל קענען חתונה האבן.

מער פון דעם האב איך בכלל נישט געחלומט.

ווי גרויס איז אבער געווען מיין איבערראשונג, וועו ר׳ שמואל האט מיך אנגעהויבן אויספרעגן:

״מיט וואס טראכסטו זיך צו פארדינען א פרנסה?״

״נאך דער חתונה וועל איך זוכן אן ארבעטס־פלאץ״, האב איך געענטפערט.

״וואס פאר אן ארבעט האסטו ליב צו טון?״ האט ער ווייטער געפרעגט.

״איך האב ליב צו באקן״, האב איך געענטפערט.

״אויב אזוי, פארוואס זאלסטו נישט עפענען אן אייגענע געשעפט און זיך פארדינען בכבוד?״

״איך האב דאך נישט קיין פרוטה אפילו חתונה צו האבן! ווי קען איך דען טראכטן וועגן עפענען א געשעפט?!״ האב איך געענטפערט מיט ווייטאג.

אבער ר׳ שמואל האט נישט נאכגעלאזט.

איש חסד היה

״הער אויס״, האט ער געזאגט. ״איך וועל דיר געבן געלט פאר דער חתונה, און דערצו וועל איך דיר געבן א יסוד צו קענען עפענען אן אייגענע געשעפט. און בעזרת ה׳ וועסטו טון און מצליח זיין!״

איך קען נישט באשרייבן וואס איך האב געשפירט, וועז ר׳ שמואל האט ארויסגענומען א געוואלדיגן סכום געלט און עס געגעבן פאר א מענטש וועמען ער האט בכלל נישט געקענט!

איך בין ארויס פון זיין שטוב דער גליקליכסטער מענטש אויף דער וועלט.

איך האב שוין געהאט געלט אין דער קעשענע!

איך וועל קענען חתונה האבן, און אפילו עפענען אן אייגענע געשעפט!

היינט, דרייסיג יאר שפעטער, בין איך דער בעל הבית פון א מצליח׳דיגער קייט בעקעריי־געשעפטן.

וועז נישט ר׳ שמואל, וואלט איך נאך היינט געלעבט אין ארעמקייט, אן גארנישט!

א הלוואה צו עפענען א געשעפט

הרה״ח ר׳ דוד צבי נוימאן פון ווין האט דערציילט פאר אונזער שוואגער, הרה״ח ר׳ בן ציון פייערשטיין:

איך בין נאך געווען א יונגערמאן, וועז איך האב אנגעהויבן זיך צו פארנעמען מיט דיאמאנטן.

איך האב דעם פאך זייער גוט געקענט, אבער איך האב נישט געהאט קיין אייגענעם קאפיטאל, כדי צו קענען אנהייבן האנדלען מיט דיאמאנטן.

איך האב זיך אמאל צופעליג געטראפן מיט ר׳ שמואל.

כאטש איך האב אים פריער בכלל נישט געקענט, האב איך אים געבעטן מיר צו העלפן.

מיט זיין שארפן בליק האט ער דערקענט, אז איך בין אן ערליכער און פארלעסליכער מענטש.

איך האב געהאפט צו באקומען א הלוואה פון עטליכע טויזנט דאלאר...

צו מיין גרויסער איבערראשונג האט ער מיר געגעבן זיין צוטרוי, און מיר איבערגעגעבן א פעקל דיאמאנטן אין ווערט פון פערציג טויזנט דאלאר!

אן קיין ערבים און אן קיין משכון!

די דאזיגע הלוואה האט מיך אוועקגעשטעלט אויף די פיס!

מיטגלידער אין דער בורסה...

א פריינד פון דער משפחה האט דערציילט:

איך האב געארבעט פאר מיין פרנסה אלס עקאנאמישער ראטגעבער, און פארדינט עטליכע טויזנט שקל א חודש.

איין טאג האט ר׳ שמואל מיך איבערראשט מיט א פראגע:

״פארוואס ארבעטסטו נישט אין דער בורסה אלס עקאנאמישער ראטגעבער?״

פרק י – והחזקת בו

״וער וועט מיך דען אריינענעמען אלס מיטגליד אין דער בורסה?״ האב איך אים געפרעגט.

דאס איז דאך א זעלטענער זכות, וואס נאר ווייניגע מענטשן באקומען.

א מיטגליד אין דער בורסה האט די רעכט אריינצוגיין אין אלע פארקויף־זאלן פונעם בורסה־געביידע, און באקומט א חשובן מעמד צווישן די געשעפטסלייט.

״איך וועל דיר שוין מסדר זיין די זאך...״ האט ר׳ שמואל געענטפערט מיט זיין באקאנטער פשטות.

אלס מיטגליד פון דער הנהלה פון דער בורסה האט ר׳ שמואל זיך אנגעשטרענגט איבער זיינע כוחות, ביז איך בין אנגענומען געווארן אלס מיטגליד אין דער בורסה.

פון דעמאלט אן האב איך, ברוך ה׳, געהאט פרנסה בשפע.

◆

יענער עקאנאמישער ראטגעבער איז נישט געווען דער איינציגער.

נאך עטליכע פריינד זענען געווארן מיטגלידער אין דער בורסה דורך ר׳ שמואלס השתדלות.

דערמיט האט זיך פאר זיי געעפנט די מעגליכקייט צו ארבעטן אלס מייקלער און סוחרים.

און פאר זיין גאנצער השתדלות האט ר׳ שמואל נישט פארלאנגט קיין שום באצאלונג.

אזוי האט ער אוועקגעשטעלט אויף די פיס צענדליגער מענטשן, און אפשר אפילו הונדערטער.

נאר גאר ווייניג פון די פערזענליכע מעשיות זענען אנגעקומען צו אונז.